

УДК 347.4

Петро Гуйван,

канд. юрид. наук,
заслужений юрист України, професор
Полтавського інституту бізнесу
Міжнародного науково-технічного університету
імені академіка Юрія Бугая

ЗНАЧЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНИХ ЧИННИКІВ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ. ОКРЕМІ ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЧИННИКІВ, ЯКІ ЗУМОВЛЮЮТЬ НЕДОТРИМАННЯ РОЗУМНИХ СТРОКІВ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ (ЧАСТИНА 3)

У запропонованій статті досліджені практичні питання про причини недотримання українськими національними судами розумних строків здійснення судочинства. Вивчено конкретні випадки невиправданого затягування цивільного процесу та виявлено низку основних чинників, які призводять до недотримання розумного строку. Детально розглянуто сучасну українську судову практику. Надані пропозиції щодо приведення стану вітчизняного судочинства до європейського рівня.

Ключові слова: розумний строк, своєчасний розгляд справи, необґрунтоване затягування процесу.

Законодавець, визначаючи темпоральні чинники тих чи інших зобов'язальних матеріальних взаємин, часто вказує на належність їх здійснення, котре має проявлятися у своєчасності виконання зобов'язання. Однак закон припускає, що тривалість певного правовідношення може бути невизначеною, якщо то не суперечить самій сутності зобов'язання. Отже, найбільш поширеним щодо строків, тривалість яких прямо не встановлена, є термін «розумний». Для вітчизняного законодавства такий підхід до вирішення питання досить симптоматичний. Поняття розумності, як і добросовісності та справедливості, є одним із засадничих принципів організації цивільно-правових відносин (ст. 3 ЦКУ). Але саме розумність більшою мірою застосовується для характеристики певних проявів належної поведінки у часі. Вона означає, що тривалість юридичних відносин має встановлюватися з огляду на розсудливість учасників, їхній здоровий глузд, доцільність та усвідомлене оперування поняттями, спиратися на природу та зміст опосередковуваних явищ [1, с. 114].

Власне, розумний строк належить до категорії визначених, але його визначеність проявляється не у нормативних приписах чи в узгодженні сторін, а визначається виходячи зі звичаїв ділового обороту, аналогії тощо, тобто є звичною тривалістю для подібних взаємин на території, де вони відбуваються. Розумний строк – то мінімально необхідний проміжок часу для виконання певного обов'язку або реалізації суб'єктивного права активними діями кредитора за конкретних обставин, що склалися у певному правовідношенні. Життя показує, що у даному контексті розвиток правової ідеології спрямований від максимального юридичного

позитивізму до все більш широкого судового розсуду. Справді, лише судова практика виробляє критерії розумності, добросовісності та справедливості поведінки учасників матеріального обороту. Однак для уникнення можливих розбіжностей у цьому питанні слід час від часу здійснювати узагальнення правозастосовних напрацювань у даній царині.

Як вже неодноразово вказувалося, питання своєчасності здійснення правосуддя в Україні є одним із найактуальніших [2, с. 24-25], про це свідчать і численні рішення Європейського суду з прав людини, які виносяться далеко не на користь нашої держави. Питанням здійснення судового провадження упродовж розумних строків присвячено не так і багато досліджень у національній цивілістиці. Варто згадати окремі праці М. В. Буроменського, В. В. Городовенка, О. А. Гончаренка, О. М. Толочка, Р. О. Куйбіди. Але загальної концепції щодо виявлення об'єктивних та суб'єктивних чинників, що сприяють своєчасному судочинству, наразі не напрацьовано. Тож і спостерігаємо величезний суб'єктивізм під час темпорального застосування тих чи інших приписів законодавства, що зрештою призводить до тиражування все тих же порушень прав людини та до дискредитації іміджу держави Україна. На подолання вказаних прогалин і спрямована дана наукова праця, це є її метою.

Матеріали української судової практики свідчать про те, що основними причинами порушення процесуальних строків є недоліки в діяльності судів, пов'язані насамперед із незадовільною організацією судового процесу. Внаслідок недоліків, допущених під час підготовки цивільних справ до судового розгляду, недостатнього вивчення матеріалів справи у

підготовчому провадженні, несвоєчасного повідомлення учасників судового процесу та інших суб'єктивних причин розгляд справ неодноразово відкладається. При цьому в судових рішеннях не завжди наводяться мотиви відкладення, зазначається дата нового розгляду [3, с. 38]. Наприклад, унаслідок неналежного повідомлення сторін про розгляд справи та необгрунтованого заочного розгляду рішення оскаржуються і скасовуються, а справи направляються на новий розгляд, що знову ж таки призводить до неправомірного затягування процесу [4].

Звісно, специфіка організації українського судочинства, особливо в останні декілька років, накладає свій відбиток на функціонування правосознавних органів, включаючи не лише законність та адекватність судових вердиктів, а й своєчасність їх винесення. Так, серед причин затягування розгляду справ із вини держави можемо навести недофінансування судів, технічну незабезпеченість, відсутність достатньої кількості суддів і, як наслідок, велике навантаження на суди. Інше питання – суб'єктивний складник. Так, багато суддів, якщо вони не впевнені у правовій оцінці конкретних ситуацій, воліють зупинити провадження, аби отримати експертний висновок, хоча насправді такі висновки потрібні далеко не завжди та, як правило, то забирає багато часу. У цьому сенсі критично має бути оцінена потреба у так званій науково-правовій експертизі, оскільки питання, поставлені перед нею, за рівнем фахової підготовки мають виходити до компетенції судді.

Усе це завичай призводить до затягування строків розгляду спорів. Так, скажімо, призначена Октябрським районним у м. Полтаві судом у лютому 2016 року судово-психологічна експертиза станом на липень 2017 року перебуває в експертній установі без будь-якого руху [5]. У цьому сенсі Європейський Суд зобов'язує суддів стежити за проведенням цих експертиз: «Експерти працюють у межах судового розгляду, який контролюється суддею. Він залишається відповідальним за підготовку справи до судового розгляду та швидкий хід процесу» [6, п. 30]. Такої ж позиції дотримуються (принаймні її декларують) і вищі судові інстанції України: «у разі зупинення провадження у цивільній справі з підстав, передбачених статтями 201, 202 ЦПК, суду необхідно здійснювати контроль за припиненням таких обставин із метою недопущення фактів невинуватеного збільшення строку знаходження справи у провадженні суду та з'ясування можливості відновлення провадження у справі (стаття 204 ЦПК)» [7]. Тож невинуватене затягування проведення експертного дослідження вкупі з відсутністю контролю за цим процесом з боку суду є теж елементами порушення прав людини на справедливий суд у контексті вимог Європейської Конвенції, котра, повторимо, є складовою частиною українського національного законодавства.

Попри те, що, визначаючи поняття розумності часу для розгляду справи, ЄСПЛ враховує темпоральні приписи національного законодавства країни – учасника спору, він

у кожній конкретній справі подібного штибу не може прив'язуватися до ustalених часових відтинків. Суд наголошує на індивідуальних характеристиках кожної справи. Враховуючи практику, яка склалася, слід зазначити, що прецедентне право Європейського суду базується на фундаментальному принципі розумності тривалості провадження, що потребує аналізу «конкретних обставин справи», які вимагають «глобальної оцінки» [8, п. 72; 9, п. 125]. Інакше кажучи, розумність тривалості судового провадження треба оцінювати у світлі обставин конкретної справи [10, с. 56].

Нормативно вказані принципи проявляються у диспозиції статті 6 Конвенції, де гарантується право на розгляд справи судом у "розумні строки". У своїй практиці Суд обирає виключно індивідуальні підходи. Приміром, у справі "Странніков проти України" Суд дійшов висновку, що тривалість оскаржуваного процесу була надмірною та не відповідала вимозі „розумності строку". У даній справі заявник звернувся до суду з позовом про визнання його засновником підприємства-відповідача та відшкодування моральної шкоди. Судовий процес у справі було розпочато у травні 1995 року. Розглянувши усі документи, що містяться у матеріалах справи, Європейський суд дійшов висновку, що загальна тривалість оскаржуваного процесу є надмірною та не відповідає вимозі „розумності строку". При цьому було враховано, що процес закінчився 26 січня 2004 року, коли заявнику була виплачена заборгованість. Таким чином, провадження тривало близько 8 років та 8 місяців для 4 інстанцій (включаючи інстанції виконання), тобто близько 6 років та 4 місяців після визнання Україною права особи на подання індивідуальної заяви до Суду [11, п. 37].

Як вже зазначалося, причиною невинуватеної затримки у розгляді судового спору є необгрунтоване скасування рішення та направлення справи на новий розгляд. Це питання не зовсім просте. З одного боку, якщо суди вищих інстанцій заради прискорення розгляду справи не будуть звертати уваги на відверті порушення норм матеріального та процесуального права нижчими судами, це може призвести до ухвалення швидкого, але несправедливого, неправомірного рішення. А вже далеко не завжди вищий суд своїм рішенням по суті спору може змінити незаконне рішення чи усунути його недоліки. Скажімо, коли місцевий та апеляційний суди всупереч закону не дали належної оцінки наявним у матеріалах справи доказам або незаконно відмовили сторонам у забезпеченні цих доказів, реально найбільш доцільним є разом зі скасуванням рішення направлення його на новий розгляд. З іншого боку, як свідчить практика, вищі суди не дуже люблять брати на себе додаткове навантаження та детально розглядати справу по суті. Тож вони або воліють погодитися з попередніми рішеннями, не вдаючись до розгляду деталей скарги та самої справи, або направляють справу на новий розгляд. Остання дія відбувається, як правило, тоді, коли справа відверто сфабрикована і, як кажуть, вуха стирчать назовні. Тож маємо: у

гонитві за своєчасністю отримуємо негативний якісний результат. Зрештою такий підхід не робить честі вітчизняному судочинству.

Як один із варіантів отримання належного з усіх боків результату у даній проблематиці Європейський суд пропонує щоразу здійснювати аналіз апеляційної чи касаційної скарги не лише в площині її обґрунтованості, а й щодо дотримання строків її пред'явлення. Зокрема, поновлення строків оскарження має відбуватися лише тоді, коли є переконливі докази поважності причин їх пропуску. Інакше це створюватиме серйозну проблему, особливо у справах про стягнення заборгованості. Натепер перешкоджання реальному виконанню судових рішень шляхом технічного оскарження рішення суду набуло широкого поширення серед недобросовісних учасників процесу. На жаль, реакція судів на такі вчинки, як правило, відсутня. Так, Верховний Суд України у 2011 році скасував ухвалу апеляційного суду Полтавської області про відмову у прийнятті до розгляду апеляційної скарги відповідача, поданої через вісім місяців після прийняття судового рішення, і зобов'язав її розглянути [12]. При цьому треба мати на увазі, що відновлення строку на подання апеляційної скарги та прийняття її до розгляду фактично унеможлиблює виконання судового рішення, навіть коли вже відкрите виконавче провадження. Бо у разі оскарження рішення суду першої інстанції і прийняття апеляційної скарги судом державний виконавець мусить закрити виконавче провадження, боржник отримує шанс ухилитись від примусового виконання чи принаймні його відстрочити.

Поновлення строку на апеляційне або касаційне оскарження належить до повноважень судів апеляційної та касаційної інстанцій. Втім, дані повноваження не є необмеженими. Як вказувалося, суди повинні вивчити причини пропуску скаргником процесуального строку, проаналізувати їх поважність і, відновлюючи строк чи ні, обов'язково зазначити підстави, на які вони посилаються, виносячи відповідну ухвалу. Ця вимога персоналізує застосування принципу обґрунтованості судового рішення. Проте наші правозастосовні органи досить часто підходять до даного питання суто формально: за основу береться факт, що стороні не було відомо про винесення рішення, оскільки вона не була присутня на відповідному засіданні суду. У такому разі слід ретельно дослідити всі обставини справи. Якщо особа брала участь у справі і знала, що суд має винести рішення в конкретний день, тривале прострочення періоду для оскарження слід визнати необґрунтованим. Адже сторона мала можливість скористатися своїми правами і проявити ініціативу для встановлення даного факту та отримання рішення. З іншого боку, суди зобов'язані у чітко встановлені строки направляти особі, яка брала участь у розгляді справи, але не була присутня на конкретному засіданні, на якому винесене рішення, копію даного рішення рекомендованим листом. Насправді таку дію правозастосовні органи вчиняють далеко не завжди, а у встановлений строк практично ніколи. І це значною мірою

усуває можливість оскарження, бо саме зміст описової та мотивувальної частин рішення є визначальним для такої дії. Тож з урахуванням зазначеного у кожному конкретному випадку має бути досліджено питання про причини пропуску строку на оскарження судового рішення, і вже з урахуванням отриманих висновків прийматися рішення про застосування принципу *Ignorantia non est argumentum* (лат.) – незнання не звільняє від відповідальності.

Даний підхід наочно відтворений у правовій позиції Європейського суду. ЄСПЛ, зокрема, зазначає, що однією з поважних підстав пропуску строку на оскарження, за загальним правилом, є неповідомлення сторін органами влади про прийняті рішення в їхній справі. Але навіть за таких обставин можливість поновлення строку не буде необмеженою, оскільки сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходів, аби дізнатися про стан відомого їм судового провадження (рішення у справах «Олександр Шевченко проти України» та «Трух проти України») [13, п. 27; 14, п. 20]. Поновлення процесуального строку зі впливом встановленого строку та за підстав, які не видаються переконливими, може свідчити про порушення принципу правової визначеності (справа «Пономарьов проти України») [15, п. 41, 42]. Таким чином, Суд наполягає на тому, що підстави поновлення строків у кожному конкретному випадку мають бути детально вивчені органом, який приймає таке рішення. При цьому суд повинен керуватися принципом змагальності, згідно з яким сторона не позбавлена права заявляти свої доводи щодо поважності чи неповажності причин пропуску строків. У даному контексті цікавою та такою, що підлягає наслідуванню, видається позиція Суду стосовно того, що відповідні доводи можуть бути заявлені як на стадії вирішення питання щодо відкриття провадження, так і під час наступного оскарження неправосудного рішення. Така практика поки що не застосовується у вітчизняних правозастосовних інституціях.

Натомість у рішеннях ЄСПЛ такий підхід, коли поновлення строків для розгляду справи визнається безпідставним, є досить поширеним. Власне, українські національні суди лише на підставі прецедентних рішень Європейського суду нині почали даному питанню приділяти певну увагу. Так, до прикладу, суд касаційної інстанції, керуючись правовою позицією ЄСПЛ, зазначив, що відмова апеляційним судом скаргнику у відкритті апеляційного провадження у справі у зв'язку з неповажністю причин такого пропуску узгоджується з принципом юридичної визначеності судового рішення та не призводить до обмеження права на доступ до правосуддя. При цьому суд зазначив, що заявником порушено процедуру оскарження рішення суду першої інстанції з огляду на істотний пропуск процесуальних строків на апеляційне оскарження, а причини пропуску строку не є поважними. Отже, поновлення строку буде мати своїм наслідком порушення принципу юридичної визначеності, що є недопустимим в якості захисту від безпідставного поновлення строків [16]. Подібні посилання

на позиції ЄСПЛ містяться в ухвалях Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у справах № 6-18038ск14 [17] та № 6-21003св14 [18].

Разом із тим як такі, що порушують принцип юридичної визначеності, українським вищим судовим інстанціям слід кваліфікувати і дії суддів щодо затягування виготовлення повного тексту судових рішень. Як відомо, Цивільний процесуальний кодекс визначає граничний строк виготовлення судового рішення. Частиною 1 ст. 218 цього документа передбачено, що рішення суду або його вступна та резолютивна частини проголошуються негайно після закінчення судового розгляду і прилюдно, крім випадків, встановлених Кодексом. Головуючий роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження. У разі проголошення у судовому засіданні тільки вступної та резолютивної частин судового рішення суд повідомляє, коли особи, які беруть участь у справі, зможуть ознайомитися з повним рішенням суду. Строк виготовлення повного тексту рішення визначено у ч. 3 ст. 209 ЦПКУ, де зазначено таке: у виняткових випадках залежно від складності справи складання повного рішення може бути відкладено на строк не більш як п'ять днів з дня закінчення розгляду справи, але вступну і резолютивну частини суд має проголосити в тому самому засіданні, в якому закінчився розгляд справи. Оскільки повний текст рішення суду та викладені в ньому мотиви є підставою для реалізації процесуального права особи на апеляційне та касаційне оскарження, затримка з його виготовленням є, по-перше, поважною причиною пропуску процесуального строку, а по-друге, істотним порушенням з боку суддів права особи на справедливий суд у частині дотримання розумних строків судочинства.

Тим не менше подібні неправомірні дії досить поширені, і жодної реакції з боку вищих судових органів та Вищої ради правосуддя поки що не спостерігається. Скажімо, суддя господарського суду у справі № 917/281/16 тривалий час (понад рік на даний момент) не виніс рішення господарського суду у тому вигляді, як це вимагає закон (ст. 84 ГПК України), попри те, що у засіданні 28 квітня 2016 року було оголошено про видання повного тексту судового рішення через п'ять днів. Водночас відповідно до вимог закону саме рішення господарського суду, винесене згідно з вимогами статті 84 ГПКУ, є предметом оскарження в апеляційному порядку. Таким чином, господарський суд у супереччю чинному українському процесуальному законодавству позбавив позивача конституційного права на доступ до правосуддя шляхом подання апеляційної скарги [19]. Скарга останнього до Вищої ради правосуддя України також залишилася без будь-якого реагування. З даного приводу Європейський суд є досить категоричним: приміром, у справі «Балацький проти України», ЄСПЛ визнав порушення з огляду на не постановлення національними судовими органами остаточного процесуального рішення у справі заявника, обмежившись повідомленням у позапроцесуальному порядку, а саме листом, що не могло бути оскаржено [20, п. 36].

Таким чином, у кожній конкретній справі національні суди мають детально перевіряти підстави для поновлення строків для оскарження. При цьому на осіб, які беруть участь у справі, покладається обов'язок демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду і не допускати свідомих маніпуляцій та ухилень від отримання інформації про рух справи. З іншого боку, для того, щоб право на доступ до суду було ефективним, особа повинна мати чітку фактичну можливість оскаржити діяння, що становить втручання у її права [21, п. 36]. Тож безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвочасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень є поважною підставою для відновлення процесуального строку. До прикладу, у справі «Мушта проти України» (*Mushta v. Ukraine*) ЄСПЛ дійшов висновку, що заявниця та її представник діяли у цій справі з належною сумлінністю та що не було вини заявниці в тому, що вона не подала касаційну скаргу в межах строку, встановленого законодавством. Навіть припускаючи, що пояснення Уряду щодо підстави відмови Верховного Суду поновити строк є відповідними, Суд зазначає, що за обставин цієї справи застосування процесуальних обмежень національним судом не було очевидним та передбачуваним для заявниці і тому не відповідало принципу юридичної визначеності [22, п. 49-50].

Більше того, Суд зазначає, що в окремих справах з огляду на занадто процесуальну заформалізованість звернення до процедури касації не можна надати заявнику ні компенсації за стверджене порушення його права на розгляд справи протягом розумного строку, ні пришвидшити розгляд справи. За таких обставин це призвело б до подальшого затягування розгляду справи на місяці або навіть на роки [23, п. 19; 24, п. 60]. Суд нагадав, що право на суд, одним з аспектів якого є право доступу до суду (рішення у справі *Golder v. the United Kingdom*) [25, п. 36], не є абсолютним; воно може бути обмеженим, особливо щодо умов прийнятності скарги. Однак право доступу до суду не може бути обмежене таким чином або такою мірою, що буде порушена сама його сутність. Ці обмеження повинні мати законну мету та дотримуватися пропорційності між використаними засобами та досягнутими цілями (рішення у справі *Guérin v. France*) [26, п. 37]. Правила регулювання строків для подання скарги, безумовно, мають на меті забезпечення належного відправлення правосуддя і дотримання принципу юридичної визначеності. Зацікавлені особи повинні розраховувати на те, що ці правила будуть застосовані. Водночас такі правила в цілому або їх застосування не повинні перешкоджати сторонам використовувати доступні засоби захисту (рішення у справі *Pérez de Rada Cavanilles v. Spain*) [27, п. 45]. Суд підкреслює, що оскільки питання стосується принципу юридичної визначеності, це порушує не лише проблему трактування правових норм у звичайному

сенсі, а й проблему недоцільного формулювання процесуальних вимог, яке може перешкоджати розгляду позову по суті, тим самим спричиняючи порушення права на ефективний судовий захист (рішення у справі «Miragall Escolano and Others v. Spain» [28, п. 37], у справі «Звольський та Звольська проти Чеської Республіки» (Zvolský and Zvolská v. the Czech Republic) [29, п. 31] та у справі «Мушта проти України» (Mushta v. Ukraine) [30, п. 31, 42-44].

З урахуванням викладеного вище можемо зробити певні висновки. Українська система правосуддя потребує значного коригування не лише в кадровому відношенні, а й стосовно зміни правових підходів до здійснення судочинства. Серед необхідних заходів – внесення змін до чинного законодавства та судової практики відповідно до рішень ЄСПЛ. Маємо відзначити, що приклади певних позитивних наслідків у цій царині вже є. Скажімо, відповідні зміни, що мають адекватний вимогам ЄСПЛ характер, відбулися у процесуальному праві України в плані зменшення формалістики у разі пред'явлення апеляційних скарг. Річ у тім, що положення статей 294 та 295 Цивільного процесуального кодексу від 1963 року передбачали «фільтр» апеляційних скарг на рішення та ухвали суду першої інстанції, який здійснювався тим же судом, який мав право вирішувати питання прийнятності скарги. Підставами визнання апеляційної скарги неподаною були недодержання вимог щодо її форми та змісту, неподання протягом встановленого строку та несплата судового мита. Європейський суд дійшов висновку, що застосовані засоби не були пропорційні меті. Судова ухвала, якою в передачі апеляційної скарги до вищої інстанції відмовлялося, виглядала занадто формалізованою та такою, що не відповідає самій меті розгляду на предмет прийнятності. Тепер повноваження місцевого суду щодо оцінки прийнятності апеляційної скарги з процесуального закону виключені. Та то лише перші кроки. Рух у напрямі адаптації українського національного законодавства до практики європейської спільноти слід продовжити, і насамперед в частині практики своєчасного здійснення правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Костенко Л. Розумні строки у відносинах купівлі-продажу // Юридичний журнал. – 2008. – № 5. – С. 114-116.
2. Гуйван П. Д. Значення темпоральних чинників у практиці Європейського суду з прав людини. Ч. 1. Поняття розумного строку розгляду справи у національному судочинстві // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 6. – С. 24-28.
3. Токар Т. Проблема розумних строків у практиці ЄСПЛ / Т. Токар // Матеріали «круглого столу» Роль практики Європейського Суду з прав людини у ствердженні принципу верховенства права (Миколаїв, 8 грудня 2016). – С. 35-40.
4. Справа № 553/500/14-ц. // Архів Ленінського районного суду м. Полтави за 2014 рік; справа № 554/7824/16-ц. // Архів Олександрійського районного суду м. Полтави за 2016 рік.

5. Справа № 554/8629/15-а. // Архів Олександрійського районного суду м. Полтави.

6. Рішення ЄСПЛ від 25 червня 1987 року у справі «Caruano v. Italy» (заява № 109381/81), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://swarb.co.uk/caruano-v-italy-echr-25-jun-1987/>.

7. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова Вищого спеціалізованого суду України від 17 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>.

8. Рішення ЄСПЛ від 28 червня 1990 року у справі «Obermeier v. Austria» (заява № 11761/85). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://swarb.co.uk/obermeier-v-austria-echr-28-jun-1990/>.

9. Рішення ЄСПЛ від 27 серпня 1992 року у справі «Tomasi v. France» (заява № 12850/87). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unodc.org/.../CASE_OF_TOMASI_v_FRANC.

10. Писаренко Н. Б. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення): монографія / Н. Б. Писаренко, В. А. Сьоміна. – Х.: Право, 2012. – 136 с.

11. Рішення ЄСПЛ від 3 травня 2005 року у справі «Странніков проти України» (заява № 49430/99), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_389.

12. Справа № 2-2/09 // Архів Олександрійського районного суду м. Полтави за 2005 рік.

13. Рішення ЄСПЛ від 26 квітня 2007 року у справі «Олександр Шевченко проти України» (заява № 8371/02). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_256.

14. Рішення ЄСПЛ від 14 жовтня 2003 року у справі «Трух проти України» (заява № 50966/99). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/179>

15. Рішення ЄСПЛ від 3 квітня 2008 року у справі «Пономарьов проти України» (заява № 3236/03). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_434

16. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 травня 2015 року у справі № 6-31602св14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44378878>.

17. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 1 грудня 2015 року у справі № 6-18038ск14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54762918>.

18. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20 листопада 2014 року у справі № 6-21003св14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41558895>.

19. Справа № 917/281/16 // Архів Господарського суду Полтавської області за 2016 рік.

20. Рішення ЄСПЛ від 25 жовтня 2007 року у справі «Балацький проти України» (Balatskyu v. Ukraine, заява № 34786/03). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_309

21. Рішення ЄСПЛ від 4 грудня 1995 року у справі «Беллет проти Франції» (Bellet v. France) (заява

№23805/94). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://echr.ketse.com/doc/23805.94-en-19951204/>

22. Рішення ЄСПЛ від 18 листопада 2010 року у справі «Мушта проти України» (Mushta v. Ukraine, заява № 8863/06) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_660.

23. Рішення ЄСПЛ від 6 вересня 2005 року у справі «Павлюлінець проти України» (Pavlyulynets v. Ukraine) заява № 70767/01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_472,

24. Рішення ЄСПЛ від 8 листопада 2005 року у справі «Смирнова проти України» (Smirnova v. Ukraine), заява № 36655/02, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/980_440

25. Рішення ЄСПЛ від 21 лютого 1975 року у справі «Golder v. the United Kingdom», (заява № 4451/70). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://swarb.co.uk/golder-v-the-united-kingdom-echr-21-feb-1975/>

26. Рішення ЄСПЛ від 29 липня 1998 року у справі «Guérin v. France», (заява № 25201/94). [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу : <http://echr.ketse.com/doc/25201.94-en-19980729/>

27. Рішення ЄСПЛ від 28 жовтня 1998 року у справі «Pérez de Rada Cavanilles v. Spain», (заява № 28090/95). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://swarb.co.uk/perez-de-rada-cavanilles-v-spain-echr-28-oct-1998/>

28. Рішення ЄСПЛ від 25 травня 2000 року у справі «Miragall Escolano and Others v. Spain», (заява № 38366/97). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-59198"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

29. Рішення ЄСПЛ від 12 листопада 2002 року у справі «Zvolský and Zvolská v. the Czech Republic», (заява № 46129/99). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.legal-tools.org/en/browse/record/3eaac8/>

30. Рішення ЄСПЛ від 18 листопада 2010 року у справі «Мушта проти України» (Mushta v. Ukraine, заява № 8863/06), [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_660.

В предлагаемой статье исследованы практические вопросы о причинах несоблюдения украинскими национальными судами разумных сроков осуществления судопроизводства. Изучены конкретные случаи неоправданного затягивания гражданского процесса и выявлен ряд основных факторов, которые приводят к несоблюдению разумного срока. Детально рассмотрена украинская судебная практика, которая имеет место. Представлены предложения по приведению состояния отечественного судопроизводства к европейскому уровню.

Ключевые слова: разумный срок, своевременное рассмотрение дела, необоснованное затягивание процесса.

The proposed article explores practical questions about the reasons for non-compliance by Ukrainian national courts with reasonable terms of court proceedings. Specific cases of unjustified procrastination of the civil process were studied and a set of main factors that lead to non-compliance with a reasonable time was revealed. The Ukrainian judicial practice which takes place is considered in detail. The proposals on bringing the state of domestic legal proceedings to the European level are presented.

Key words: reasonable time, timely consideration of the case, unreasonable delay of the process.

